

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בס"ד, גליון תרה, פרשת תולדות, תשפ"ה

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

טל: 03-5740046 y.b.daskal@gmail.com

שאלות ותשובות קצרות

ובו יבואר: א. קבלן שיפוצים שנאנס שלא לגמור בזמן. ב. הכשיל אנשים באכילת בשר בט' הימים. ג. מתווך שהטעה ולא אמר שבבית אין מבטח לבישול. ד. לקח בטעות חליפה של חברו לתפילה. ה. גזל סידור והתפלל בו. ו. התפלל בלא כובע וחליפה במקום שאסרו.

קבלן שיפוצים שנאנס שלא לגמור בזמן

הנידון

ארגנתי קבוצה של כל בעלי הבניין שלנו, לעשות שיפוץ כללי בבניין. לקחתי קבלן שיפוצים, והתחייב לגמור בתוך שלושה חודשים. כמו כן עשינו עמו הסכם כהלכה, שאם הקבלן יאחר מלגמור את השיפוץ, הוא ישלם על כל יום איחור מאתיים וחמישים שקלים. באמצע העבודה התחילה מלחמה בצפון, ולא היה אפשר לגמור את העבודה, כמו כן המשטרה לא נתנה לפועלים לעבוד, האם מן הדין אני יכול לחייב אותו לשלם את הקנס. הוא לא עשה תנאי שאם יהיה אונס, הוא יהיה פטור.

תשובה

מי שעושה תנאי להתחייב ממון, וקרה אונס לא שכח, לכל הדעות הוא פטור לשלם, ואם היה אונס שכח, חייב. ונידון זה הוא כאונס לא שכח.

ביאור התשובה

התחייב ממון על תנאי וקרה אונס

מי שמתחייב ממון על תנאי וקרה אונס, פסק המחבר בשני מקומות שפטור מלשלם, דז"ל המחבר בחושן משפט (כא, א) "מי שקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני וישבע, יהיה חברו נאמן בטענותיו ויטול כל מה שטען בלא שבועה, או שאם לא יבא ביום פלוני וישבע ויטול אבד זכותו ואין לו כלום ויפטור חברו, ועבר היום ולא בא, נתקיימו התנאים ואבד זכותו (מיד, ואין נותנים לו זמן יותר) (ב"י בסי' י"ט בשם הרשב"א). ואם הביא ראיה שהיה אונס באותו היום, ה"ז פטור מקנין זה" עכ"ל. וכן פסק בחושן משפט (רז, טו) וז"ל "אסמכתא שקנו עליה בבית דין חשוב, הרי זה קנה, כו' כיצד, הרי שהתפיס

שטרו או שוברו בבית דין, וקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו, והגיע היום ולא בא, הרי אלו נותנים כו' ואם עכבו נהר או חולי לא יתנו; וכן כל כיוצא בזה" עכ"ל. הנה מבואר שכאשר יש אונס, פטור מלשלם דאונס רחמנא פטריה. וכתב בפתחי חושן (חלק ח, קניינים, פרק כא, סעיף כג) על דין זה, "ודוקא אונס דלא שכיח או שכיח קצת, אבל אונס דשכיח לא מיקרי אונס. דבאונס דשכיח הו"ל להתנות" עכ"ל.

העולה מזה: קבלן שהתחייב לגמור עבודתו בתוך זמן מסויים, והתחייב בקנס לשלם אם יאחר, ובגלל המלחמה בצפון לא גמר, פטור לשלם, שכל תנאי להתחייב ממון, שנאנס, פטור, אם היה אונס לא שכח, אבל באונס שכח חייב. ודין זה כאונס לא שכח.

ב

הכשיל אנשים באכילת בשר בט' הימים

הנידון

"מסעדה ירושלמית פלונית, הכריזה בתשעת הימים, שיש להם מטבח בשרי פעיל, ושכל שעה עגולה, מישהו יעשה סיום במקום, וכך הנוכחים יוכלו לאכול בשרי. במקביל הם פרסמו לבחורים ואברכים, שיבראו לעשות סיום אצלם, ומי שיעשה סיום, יזכה בארוחה חינם. צהרים אחד בא בחור ועשה סיום. הוא קיבל מנה וכל הנוכחים אכלו במסעדה ארוחה בשרית. כעבור זמן הוא הודה שלא עשה שום סיום, הוא פשוט היה רעב וחיפש לאכול בחינם. הקונים דורשים את כספם בחזרה, הם לא רצו לאכול באיסור. בעל המסעדה דורש מהבחור את תשלום כל המנות שהוציא, ושלא קיבל עליהם תשלום. מי צודק".

תשובה

בעל המסעדה אינו צריך להחזיר את כספם, כי המאכיל את חברו אוכל האסור מדרבנן, חייב לשלם, קל וחומר בשר בט' הימים. ועוד שאין הבחור נאמן שהכשיל אותם.

ביאור התשובה

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

לי שיש לו אנשים שרוצים לשכור את הדירה, הסכמת. אבל אמרתי למתווך, לומר להם שזו לא דירה עם תנאים לבשל, ולהביא אוכל. הם הזמינו את הדירה לשבת, ועשו לי העברה לבנק חמש מאות שקלים. כאשר באו וראו שאין תנאים לאכול, הם שכרו דירה אחרת. המתווך מודה שלא אמר להם שאין תנאים. נפשי בשאלתי, האם יכולים לבטל את הדירה ששכרו, ואני חייב להחזיר להם את הכסף, ואם כן, האם המתווך חייב. ראוי לציין שהיה לי שוכרים אחרים שלא היה איכפת להם שאין תנאים לאכול.

תשובה

הם יכולים לבטל, וצריך להחזיר להם את הכסף. והמתווך חייב לשלם לבעל הבית את הנזק, כי היה חייב להודיע להם, ושליח חייב בגרמא, כי היה לבעל הבית שוכרים.

ביאור התשובה

מום במקח תלוי בדעת רוב בני אדם

פסק המחבר בחושן משפט (רלב, ו) וז"ל "כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירים בו מקח זה, מחזירין. וכל שהסכימו עליו שאינו מום, הרי זה אינו מחזיר בו, אלא אם פירש, שכל הנושא ונותן סתם, על מנהג המדינה הוא סומך" עכ"ל המחבר. והגר"א מביא ראיה להלכה זו מהא דאיתא בכתובות (עב, ב) דדבר שאין מקפידין בו אנשים אינו קפידא.

מבואר שמום במקח הוא דבר שתלוי ברוב בני אדם, ודבר פשוט הוא, שרוב בני אדם שבאים לדירה צריכים תנאים לבישול ולאכול, וכיון שידוע שהמתווך לא אמר להם שאין תנאים אלו, הרי זה מקח טעות, וחייבים להחזיר להם את הכסף.

העולה מזה: כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירים בו מקח זה, מחזירין. ודבר פשוט הוא, שרוב בני אדם שבאים לדירה צריכים תנאים לבישול ולאכול ויכולים לחזור בהם.

האם המתווך חייב לשלם

אבל לענין לחייב את המתווך, אם לא היה מישהו אחר שהיה רוצה את הדירה, בודאי המתווך פטור. אבל גם באופן שהיה מישהו אחר לדירה, והמתווך גרם הפסד, יש לעיין אם המתווך חייב, דהרי זה רק גרמא, כיון שלא ודאי היה שאם לא יאמר שאין תנאי אוכל, יבטלו את השכירות, דאולי לא מפריע להם שאין תנאים לאכול, וגם יש הרבה

הקדמה

ראוי לציין שאין בתשובה זו, היתר לסמוך על סיום כזה במסעדה לאכול בשר בתשעת הימים, דההיתר לאכול בשר, כאשר אחד עושה סיום, קשה מאד לסמוך עליו, כמבואר בדברי הפוסקים, קל וחומר כאשר הדבר נעשה לפרוץ מנהג ישראל קדושים שלא לאכול בשר בתשעת הימים, וכל מי שמענה את עצמו להתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בנחמתה. ולא באנו אלא לברר את תביעת הממון, האם חייב לשלם.

המאכיל את חבירו איסור דרבנן

כתב המחבר, מי שהאכיל את חבירו איסור דרבנן חייב לשלם הכל, דז"ל בחושן משפט (רלד, ג) "אבל המוכר לחבירו דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים, אם היו הפירות קיימים מחזיר הפירות ונוטל דמיו, ואם אכלם אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום" עכ"ל. לכן המוכר לא צריך לתת להם את כספם בחזרה, כי זה שלו כדת וכדין - גם אם נאמין לבחור. וממילא הבחור פטור.

העולה מזה: מי שאכל מחבירו איסור דרבנן, חייב לשלם לו על מה שאכל.

אין נאמן שהכשיל אחרים

אבל מעיקר הדין הבחור לא נאמן, כי אין אדם משים עצמו רשע, ואינו נאמן שלא עשה סיום והכשיל אותם. דז"ל המחבר בחושן משפט (לד, כה) "אין אדם נפסל בעבירה ע"פ עצמו, אלא על פי עדים שיעידו עליו, שאין אדם משים עצמו רשע (רמב"ם פכ"ב מטוען)". עכ"ל. מבואר שאין אדם נאמן לומר שהיה רשע. לפיכך אין ספק שאין לתבוע את המוכר כלל, וממילא אין למוכר תביעה על הבחור.

העולה מזה: אין אדם נאמן לומר שהכשיל אחרים, לכן הבחור שאומר שלא עשה סיום אינו נאמן.

ג

מתווך שהטעה ולא אמר שבבית אין מבטח לבישול

הנידון

"יש לי יחידת דיור להשכרה, אין לה מטבח. זה בעיקר למי שבא רק לישון ואוכל מחוץ לבית. יש כוור וברז ומיטות, אבל אין כמעט תנאים לבשל, ולא להביא אוכל כי אין אפשרות לחמם. המתווך אמר

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

העולה מזה: אין שומר ושליח חייבים בגרמא, אלא בדבר שהיה חייב לעשותו למשל או למפקיד, אבל מה שלא היה חייב, אינו חייב על נזק גרמא אפילו פשע.

נידון דידן

ולפי המבואר, בנידון דידן, אע"פ שהוא מתווך, אפילו אם נאמר שהוא שליח, לכאורה הוא לא היה חייב להודיע לשוכר, כי הוא לא התחייב בזה, והיה על בעל הבית לומר לשוכר ולא לסמוך על המתווך, ולכאורה אין לחייב את המתווך על גרמא, מלבד זאת נראה שמתווך אין לו דין שליח, דסרסור שהוא שליח זה דוקא כאשר נותן לאדם אחד מקח שימכור לו אבל סתם מתווך שמפגיש בין שני צדדים אין דינו כשליח.

אבל באמת זה לא נכון כלל וכלל, כיון שבעל הבית אמר למתווך שיאמר לשוכרים, ובעל הבית התחייב לו שכר תיווך עבור זה, הרי שהוא שלוחו בשכר לעשות כך, והתחייב בזה, שהרי הוא גרם לו הפסד, לכן חייב המתווך לבעל הבית לשלם לו הפסדו.

העולה מזה: אע"פ ששומר אינו חייב בגרמא, רק אם היה חייב לעשות דבר זה שגרם הפסד, מכל מקום, בנידון זה, כיון שבעל הבית שכרו בשכר תיווך, ואמרו לו שיגיד להם שאין תנאים לבשל, חייב המתווך לשלם.

ד

נתן כסף לחתנו לדירה וביזבז את הכסף

הנידון

אבי הכלה נתן לחתנו לפני החתונה מאתיים אלף שקלים לקנות דירה, [דהיינו הון עצמי, והשאר יקחו משכנתא]. מכל מיני סיבות לא קנו דירה. לאחר עשר שנים התגרשו. אבי הכלה תובע את חתנו שישלם לו בחזרה את הכסף. החתן טוען שאשתו - בתו של חמיו - בזזה את הכסף וקנתה מזה הרבה דברים במשך השנים, והוא לא נהנה מהכסף, מה הדין.

תשובה

החתן חייב לשלם לחמיו את כל הכסף.

אנשים שגם כאשר אין תנאים יסתדרו בדוחק. והנה קיימא לן דגרמא בנזיקין פטור, אבל חייב כלפי שמים אם היה מזיד (בבא קמא נה, ב. חושן משפט שצו, ד), והרי בודאי לא התכוון להזיק, שהרי הוא מפסיד אם לא ישכרו, אבל הצד לחייב את המתווך הוא ששליח חייב גם בגרמא.

דו"ל המחבר בחושן משפט (קפה, א) "הסרסור, שליח הוא, אלא שנוטל שכר שליחותו. לפיכך אם שינה דעת הבעלים, משלם מה שהפסיד. כיצד, ראובן שנתן חפץ לשמעון הסרסור ואמר ליה: מכור לי זה ואל תמכור בפחות ממאה, והלך ומכרו בחמשים, משלם החמשים מביתו. מכר במאתים, הכל לראובן" עכ"ל.

ובסימן רסא ביארנו באריכות ששליח חייב גרמא, עיין שם, וכיון שסרסור הוא שליח וחייב בגרמא, היה סברא לחייב את המתווך.

העולה מזה: גרמא בנזיקין פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואם לא התכוון להזיק, פטור גם בדיני שמים.

כלל גדול מאוד בדין גרמא של שומר ושליח

והנה אף על פי שנתבאר שיש לחייב שומר ושליח בגרמא, מכל מקום, צריך לדעת כלל גדול מאוד בדין זה, דאין שומר חייב אלא על דבר שנתחייב לשמור, אבל מה שאינו בכלל חובתו פטור, כמו שכתב בשולחן ערוך הרב (אורח חיים, תמג, ח) בדין שומר חמץ שלא מכר לגוי לפני השעה השישית וז"ל "אם בא בעל החמץ אחר הפסח ותובעו בדין על שלא מכר את החמץ לנכרי קודם זמן הביעור, אינו חייב לשלם לו, לפי שלא קיבל עליו אלא לשמור את החמץ שיהא שמור לבעליו, ולא יחסר ממנו מאומה עד שיחזירנו בשלימות לבעליו, אבל לא קיבל עליו למכרו בערב פסח, שאין זו בכלל שמירה, שהרי במכירה זו מוציאה מרשות בעליו, ואינו חייב כלל למכרו בערב פסח מחמת שקיבל עליו לשמרו, אלא מחמת מצות השבת אבידה לבעלים, דכיון שהגיעה שעה ה' שהוא קרוב לאסור בהנאה הרי הוא כאבוד מבעליו, וחייב כל אדם הרואה אותו נאבד למכרו לנכרי, כדי לקיים מצות השבת אבידה". עכ"ל.

וכן על דרך זה בכל דין שומר ושליח, שעל הדבר שנתחייב למשל או למפקיד חייב בגרמא, אבל דברים שאינם בכלל התחייבותו, פטור השומר או השליח. וזכור כלל זה, כי הוא יסוד גדול בדין זה, שבכל פעם שבא לפניך דין שומר או שליח שהזיק בגרמא, יש לברר, האם היה חייב לעשות דבר זה למפקיד או למשלח.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ביאור התשובה

בממונו, ואם יודע שחבירו מקפיד, צריך להורידה. ומ"מ, אם לא הוריד יצא ידי תפילה.

נותן כסף על תנאי

הנותן כסף לחבירו לקנות דבר מסויים, ועושה עמו תנאי שרק עבור זה הוא נותן לו את הכסף, הכסף אינו מתנה לעשות בו מה שירצה, וכיון שלא קנה את הדירה, חייב החתן להחזיר לחמיו את הכסף, ומה שטוען שאשתו ביזבה את הכסף, זה דין ודברים בינו לאשתו, וצריך לחקור ולדרוש אם נתן לה בהלוואה, או האשה חייבת לבעלה את מה שלוותה, ואם במתנה היא פטורה, אבל זה לא פוטר את החתן מהחוב כלפי חמיו. סוף דבר, תביעת הממון היא של חמיו כנגד החתן, אלא שהבעל יכול לתבוע את אשתו, ואין זה פוטר את החתן לשלם לחמיו מה שנטל.

העולה מזה: נתן לחתנו כסף שיקנה דירה, ולא קנה, חייב החתן לשלם לחמיו את הכסף, כי נתן על תנאי, ואפילו טען שאשתו ביזבה את הכסף, זה דין בין החתן לבתו, אבל לא פוטר מלשלם.

ה

לקח בטעות חליפה של חבירו לתפילה – גזל סידור והתפלל בו – התפלל בלא כובע וחליפה במקום שאסרו

לקח בטעות חליפה של חבירו

"באמצע התפילה שמתני לב, שבטעות לקחתי חליפה של חברי. נפשי בשאלתי, האם עלי להוריד את החליפה מיד, או אפשר להתפלל בה, ואם עלי להוריד ולא עשיתי כן, האם יצאתי ידי תפילה.

תשובה

לא צריך להוריד את החליפה, כיון שניחא לחברו שלא יתבזה.

ביאור התשובה

התפלל בחליפה גזול

קיימא לן דניחא לאיניש שיעשו מצוה בממונו, ובודאי אין רצונו של חבירו שיתבזה בבית הכנסת. ומכל מקום, אם ידוע שחבירו מקפיד שיוריד, ולא הוריד יצא ידי תפילה, כי התפלה אינה שייכת לבגד, ואין זה מצוה הבאה בעבירה.

העולה מזה: אם שם לב באמצע בתפילה, שבטעות הוא לובש חליפה של חבירו, אין צריך להורידה, שניחא לאדם שיעשו מצוה

התפלל בסידור גזול

ויש להביא בזה, מה שכתב בספר חסידים (סימן תשעב) "אחד היה חוטף מחבירו בראש השנה תפלות שכתוב בהם זכרנו והתפלל בהם, א"ל זקן אחד, ובוצע ברוך ניאץ ה' (תהלים י' ג'), אמר לו אם כן מה אעשה, אמר תבקש ממנו להשאיל לך התפלות, ותתפלל שנית, כי התפלה הראשונה לא עלתה לך" עכ"ל. מבואר שאם התפלל בסידור גזול באופן שהגזול מקפיד, לא עלתה לו התפלה.

והחיד"א (בביאורו לספר חסידים ברית עולם ושומר הברית, שם) תמה על זה וז"ל "כי התפלה הראשונה לא עלתה לך. לפום ריהטא יש לגמגם בזה ממה שפסק בירה דעה סימן ש"ם דהקורע בשבת וכו' יצא ידי קריעה, ופריך בירושלמי ממצה גזולה, ומשני התם העיקר עבירה הכא עבר עבירה עכ"ל, והכא ג"כ אינו כמצה גזולה, שהתפלה בפיו והיא עבר עבירה לגזול הספר. גם אין זה גזל, שידוע שמחזיר לו הספר, והרי הוא לקחו לשעה לבד, והגם כי לא טוב עשה מטעם דיש לתא דאין קטיגור וכו' שכתב בסימן דלעיל, מכל מקום לומר דהתפלה לא עלתה לו צריך תלמוד. איברא דענין זה סובל אריכות, כבר אני בעניי כתבתי בעניותי בדברי הירושלמי ושכלי הלקט ואהל מועד והאחרונים בספר הקטן מחזיק ברכה סי' תרס"ד ע"ש באורך. ולפחות הוה ליה למימר שיכוין בתפלה בתורת נדבה וכיוצא, ואכמ"ל והמעייין יראה דיש לצדד בזה" עכ"ל.

וגם הרב ראובן מרגליות בביאורו מקור חסד, תמה על דברי ספר חסידים, מהא דפסק המחבר באורח חיים (תקפו, ב) "הגזול שופר ותקע בו, יצא אפילו לא נתייאשו הבעלים ממנו". ע"כ.

והטעם מבואר במשנה ברורה (ס"ק ט) וז"ל "הגזול שופר וכו' - ואינו דומה ללולב ומצה וציצית הגזולים, לפי שמצות השופר אינו אלא השמיעה לבד, ואין בשמיעת קול דיני גזל, שהרי בשמיעתו אינו נוגע בשופר כלל, ולפיכך אף על פי שתקע בו באיסור גזל, כיון שבעיקר המצוה דהיינו השמיעה אין בה איסור גזל, יצא י"ח. וכ"ז בשתקע, אבל לכתחלה אסור לתקוע בו בע"כ של בעל השופר, ואפילו נתייאשו הבעלים ממנו, ומכש"כ דאין לברך עליו משום בוצע ברוך וגו'. ועיין לעיל סימן י"א ס"ו בבה"ל דאפילו היה יאוש ושינוי רשות או שינוי מעשה ג"כ אין כדאי לברך. וכתבו האחרונים דמותר ליטול שופר של חבירו בלא ידיעתו ולתקוע בו דניחא ליה לאינש למיעבד

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ולאחר מכן הודה ששיקר, והאורחים תובעים בחזרה את כספם. בעל המסעדה אינו צריך להחזיר את כספם, כי המאכיל את חבריו אוכל האסור מדרבנן, חייב לשלם, קל וחומר בשר בט' הימים. ועוד שאין הבחור נאמן שהכשיל אותם.

ג. כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירים בו מקח זה, מחזירין. ודבר פשוט הוא, שרוב בני אדם שבאים לדירה צריכים תנאים לבישול ולאכול ויכולים לחזור בהם.

ד. גרמא בניזיקין פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואם לא התכון להזיק, פטור גם בדיני שמים.

ה. אין שומר ושליח חייבים בגרמא, אלא בדבר שהיה חייב לעשותו למשל או למפקיד, אבל מה שלא היה חייב, אינו חייב על נזק גרמא אפילו פשע.

ו. אע"פ ששומר אינו חייב בגרמא, רק אם היה חייב לעשות דבר זה שגרם הפסד, מכל מקום, בנידון זה, כיון שבעל הבית שכרו בשכר תיווך, ואמר לו שיגיד להם שאין תנאים לבשל, חייב המתווך לשלם.

ז. נתן לחתנו כסף שיקנה זירה, ולא קנה, חייב החתן לשלם לחמיו את הכסף, כי נתן על תנאי, ואפילו טען שאשתו בזבה את הכסף, זה דין בין החתן לבתו, אבל לא פוטרו מלשלם.

ח. אם שם לב באמצע בתפלה, שבטעות הוא לובש חליפה של חברו, אין צריך להורידה, שניחא לאדם שיעשו מצוה בממונו, ואם יודע שחבירו מקפיד, צריך להורידה. ומ"מ, אם לא הוריד יצא ידי תפילה.

ט. התפלל בסידור גזול, כתב בספר חסידים שלא יצא ידי תפלה, והחיד"א תמה עליו, דקיימא לן דכאשר הגזל אינו עושה המצוה, יוצא ידי חובתו, כשופר, שאף על פי שמוציא קול משופר גזול, מכל מקום עיקר המצוה היא השמיעה, אבל לכתחלה אסור לעשות מצוה כאשר עושה בד בבד עבירה.

י. בבית כנסת שיש מודעה שאסור להתפלל בלא חליפה וכובע, מי שמתפלל שם בלא חליפה וכובע, עובר בגזל, אבל יצא ידי תפילה.

מצוה בממונו, ובודאי היה מתרצה ורשאי לתקוע בו כל המאה קולות אף על פי שאינו מדינא כיון שנהגו כן בודאי לא ימחה בזה "עכ"ל. הנה מבואר מכל זה, דכאשר הגזל אינו עושה המצוה, יוצא ידי חובתו, כשופר, שאף על פי שמוציא קול משופר גזול, מכל מקום עיקר המצוה היא השמיעה, אבל לכתחלה אסור לעשות מצוה כאשר עושה בד בבד עבירה.

העולה מזה: התפלל בסידור גזול, כתב בספר חסידים שלא יצא ידי תפלה, והחיד"א תמה עליו, דקיימא לן דכאשר הגזל אינו עושה המצוה, יוצא ידי חובתו, כשופר, שאף על פי שמוציא קול משופר גזול, מכל מקום עיקר המצוה היא השמיעה, אבל לכתחלה אסור לעשות מצוה כאשר עושה בד בבד עבירה.

התפלל בבית כנסת שאסור להתפלל שם בלא חליפה וכובע

בבית כנסת אחד, יש מודעה שאסור להתפלל שם בלא כובע וחליפה, וזה גזל, ומעשה באחד שהתפלל בלא כובע וחליפה, והורו לו לחזור להתפלל.

ולאור המבואר הוא הוראה בטעות. קל וחומר משופר, שאף על פי שיש גזל להכנס לבית הכנסת אם רוצה להתפלל בלא כובע וחליפה, שהרי לא נותנים לו רשות להכנס ללא כובע וחליפה, וכל תנאי שבממון קיים, והנכנס להתפלל בלא כובע וחליפה משתמש במקום בגזל, מכל מקום התפילה אינה שייכת למקום שעומד שם. אולי אין לו זכות של תפלה בציבור, אבל בודאי יצא ידי תפילה. אבל זה ברור שלכתחלה אסור להתפלל שם שעובר בגזל בשעה שמתפלל, אבל בודאי יצא תפלה ואסור להתפלל שוב רק תפלת נדבה.

העולה מזה: בבית כנסת שיש מודעה שאסור להתפלל בלא חליפה וכובע, מי שמתפלל שם בלא חליפה וכובע, עובר בגזל, אבל יצא ידי תפילה.

דינים העולים:

א. קבלן שהתחייב לגמור עבודתו בתוך זמן מסויים, והתחייב בקנס לשלם אם יאחר, ובגלל המלחמה בצפון לא גמר, פטור לשלם, שכל תנאי להתחייב ממון, שנאנס, פטור, אם היה אונס לא שכח, אבל באונס שכח חייב. ודין זה כאונס לא שכח.

ב. בעל מסעדה שפרסם שמי שישעה סיום בט' הימים, ועי"ז יאכלו בשר, יקבל סעודה חינם. ואחד עשה סיום,